

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΘΕΑΤΡΟ

Η αντοχή δύο τύπων

Αν θέλαμε με αυστηρά κριτήρια να καταλήξουμε στις καλές ελληνικές διασκευές σε θεατρικά κείμενα προερχόμενα από πεζογραφήματα θα πρότεινα «Το χωριό Στεπαντσόβο» του Ντοστογιέφσκι από τον Πρεβελάκη, «Το παραμύθι χωρίς όνομα» της Δέλτα από τον Καμπανέλλη, το «Καληνύχτα Μαργαρίτα» του Χατζή από τον Γερ. Σταύρου, τις «Γειτονιές του Τσέχωφ» διηγήματα του Ρώσου συγγραφέα από τον Περγιάλη, τη «Διαθήκη του καθηγητή» του Χατζή από τον Ποντίκα, την ιδιοφυή αναδημιουργία του Φώκνερ στο «Προς Ελευσίνα» του Μάτεσι και, βέβαια, τον «Δον Καμίλο» του Γκουαρέσκι από τον Σωτήρη Πατατζή.

Τώρα που ξαναπαίζεται ο «Δον Καμίλο», μεγάλη διαχρονική επιτυχία του Φωτόπουλου, που ήταν γαμπρός του Πατατζή και το έργο είχε γραφτεί κατά παραγγελία του μεγάλου κωμικού, πρέπει να πούμε πως ο συγγραφέας της «Μεθυσμένης πολιτείας» είχε πρωτοπαρουσιαστεί ως θεατρικός δημιουργός από τον πολύτιμο, μακαρίτη κι αυτόν πλέον, Αδαμάντιο Λεμό με το έργο του «Επιστροφή από το Μπούχενβαλντ». Από τις διασκευές του πάντως αναφέρω και τον «Καλό στρατιώτη Σβέικ» που κρέαρησε πάλι ο Φωτόπουλος. Το ιταλικό κείμενο του Γκουαρέσκι δεν είναι συνεχές αφήγημα. Είναι μια συλλογή μικρών χαρακτηριστικών ανεκδοτολογικού ύφους, στιγμιότυπων με ήρωες τον παπά Δον Καμίλο και τον κομμουνιστή δήμαρχο Πεπόνε. Αν χρειάζεται μια ελληνική αναλογία, παραπέμπω στις «Χωριάτικες ιστορίες» του Σταμ-Σταμ, τον «Φωτογράφο του χωριού» του Γιώργου Καραμάνου και τις ευθυμογραφικές σειρές του Ψαθά: «Μαντάμ Σουσουύ» και «Οικογένεια Παραδαρμένου» (το πρώτο, πριν πάρει τη μορφή εκτενούς αφηγήματος και αργότερα θεατρικού και τηλεοπτικού έργου).

Ο Πατατζής ουσιαστικά δανείστηκε τους δύο τύπους και μερικά στοιχεία από το περιβάλλον τους και ορισμένα έξοχα ευρήματα του Γκουαρέσκι και σκάρωσε έργο τελείως διάφορο, άσχετο με το ιταλικό πρότυπο. Απόδειξη πως το έργο του δεν έχει καμιά σχέση ούτε με το γαλλικό φιλμ με τον απολαυστικό Φερναντέλ και τον πληθωρικό Πεπόνε, Τζίνο Σέρβι, που παραπέμπει στο ιταλικό κείμενο. Ο Πατατζής, έντονα πολιτικοποιημένος πολίτης, αλλά νηφάλιος και αφαντίστος, είδε τον πολιτικό πυρήνα του έργου και έγραψε ένα ανάλαφρο ως ύφος αλλά ουσιώδες ως ήθος ιδεολογικό και συνάμα ηθογραφικό κείμενο. Δεν χρειάζεται άλλη μια φορά να αναλύσω τι νόημα δίνω στην ηθογραφία. Αν θέλετε να χρησιμοποιήσω πλέον ευανάγνωστο όρο, ο Πατατζής έγραψε μια πολιτική κωμωδία ηθών.

Το 1959 που ανεβάζεται το έργο, η μεταφορά εκ των πραγμάτων λειτουργεί σωτήρια. Γιατί να μιλάς εκείνη την εποχή για έναν αναρχικό παπά και έναν καλοσυνάτο κομμουνιστή στη μετεμφυλιακή Ελλάδα ήταν έγκλημα. Σκεφτείτε μονάχα πως ένα χρόνο πριν ο Κουν είχε κληθεί στην Ασφάλεια και είχε πειστεί να αφαιρέσει από το κείμενο της «Αυλής των θαυμάτων» του Καμπανέλλη τη φράση: «Αυτού είσαι ακόμα; Βρε, ο άνθρωπος θα πάει στο φεγγάρι», ως κομμουνιστική προπαγάνδα. Το πράγμα διασκεδάστηκε όταν ο Κουν απέδειξε με χρονολογίες πως το έργο γράφτηκε πριν η Λαϊκα και ο Γκαγκάριν εκτοξευτούν στο Διάστημα με τον «Σπούτνικ».

Το ότι στο έργο του Πατατζή υπάρχει ένας καθολικός επαρχιακός αββάς, ένας καρδινάλιος και ένας Ιταλός κομμουνιστής δήμαρχος (κάτι αδιανόητο για τα ελληνικά πολιτικά πράγματα - αφού η ΕΔΑ είχε εκλέξει βουλευτές που βρισκόνταν στην εξορία και ακυρώθηκε η εκλογή τους!), έδινε ένα, σχεδόν γραφικό, άλλοθι. Έτσι ο ταλαντούχος διασκευαστής, μέσα από τα ιταλικά προσώπια, κατόρθωσε να μιλήσει και για ελληνικά πράγματα. Ο Έλληνας θεατής, ιδίως από την επαρχία, είχε, τουλάχιστον για τον παπά, οικείες προσλαμβάνουσες. Στην ελληνική ύπαιθρο ο λαϊκός παπάς (και ας λέει η παροιμία) και ζευγάς, πρώτος στα πανηγύρια, στους χορούς και στα γλέντια, συνήθως (για να θυμηθώ τον Καζαντζάκη) ταυροπαπάς, ήταν γνωστή και θυμόσφαιρα εικόνα. Εξάλλου είναι απολαυστικές οι άπειρες λαϊκές σκαμπρόζικες ιστορίες με λάβρους παπάδες και λάνγες παπαδιές. Από την άλλη στο πρόσφατο παρελθόν της εποχής ο παπάς-αντάρτης με τα φυσεκλίκια δεν ήταν άγνωστη φιγούρα, με πρώτο και καλύτερο τον Παπα-Ανυπόμονο που πέθανε ηγούμενος στη Μονή Αγάθωνος λίγο πριν το ρεζιλικί του Βησσαρίωνος!

Η ευφυΐα του Πατατζή λειτούργησε και στη σκηνική νομιμοποίηση του Πεπόνε, με το να υπονομεύσει την αγαπητική του προσωπικότητα με τη χρήση εκ μέρους του της ξύλινης κομματικής γλώσσας. Ο μέσος Έλληνας, ο φίλα προσκείμενος στην Αριστερά, ήταν (και είναι φοβάμαι) τελείως αδιάβαστος στον Μαρξισμό και στην κομματική ορολογία. Αντιμετώπιζε πάντα τους κώδικες της κομματικής αργκό (τύπου: αγκιτάσια, προβοκάσια, αχτίδα, λούμπεν, φράξια κ.τ.λ.) με επιφύλαξη ή με το δέος μιας μαγικής ακατανόητης γλώσσας. Θυμηθείτε πως στους «Γερμανούς ξανάρχονται» των Σακελλάριου-Γιαννακόπουλου, όταν μιλάει ο σύνδεσμος του «Βουνού» (Φωτόπουλος) στον μικροαστό Λογοθετίδη χρησιμοποιώντας κομματικό λεξιλόγιο («Η ενωμένη πια μπουρζουαζία παίζει το τελευταίο χαρτί στον αγώνα...») δίνει την εντύπωση πως είναι τρελός που ξέφυγε από την επιτήρηση, ενώ εκλαμβάνεται ως εχέφρων ο τρελός Τσαγανέας («Ανθρωποι, αιμοδιψείς και αιμοβόροι!»)! Έτσι λειτούργησε τότε το έργο και πέρασε. Πέρασε όμως μηνύματα, πως πέρα από τις ιδεολογίες, τους φανατισμούς, τα στεγανά, ακόμη και τις προκαταλήψεις, κοινωνικές, ηθικές και άλλες, υπάρχουν τα κοινά, απλά, ανθρώπινα αισθήματα, η γειτονία, το φιλότιμο και, βέβαια, ο έρωτας. Το τελευταίο

θεατρικό επιχείρημα υπέρ της κατάλυσης των στεγανών, από τον σαιξπηρικό «Ρωμαίο και Ιουλιέτα». Το εκπληκτικό είναι πως το αντιφατικό και αντιθετικό ζεύγος του Πατατζή ισχύει και σήμερα. Με άλλες προσλαμβάνουσες, άλλες αναγωγές, άλλα ιδεολογικά σύνδρομα.

Είδα τον «Δον Καμίλο» του ΔΗΠΕΘΕ Κρήτης στη Ραφήνα και είδα την απόλαυση ενός μέσου κοινού, τα αυθόρμητα γέλια του και την ευφορία του μετά το τέλος. Και πρέπει να πω ως επαγγελματίας θεατής που είμαι, σπάνια τα τελευταία χρόνια γέλασα τόσο πολύ και μάλιστα όχι με καμώματα, χυδαιολογίες και υπερβολές. Αλλά από τις κωμικές καταστάσεις και τις ευφυείς και εύστοχες, απροσδόκητες ατάκες.

Ο Θανάσης Θεολόγης που το σκηνοθέτησε τού έδωσε το ύφος της κωμωδίας ηθών και καταστάσεων, αλλά τον ρυθμό φάρσας. Έτσι μερικοί τύποι, όπως ο Καρδινάλιος, τιμπήθηκαν λίγο ως την καρικατούρα, χωρίς να διασαλευθεί η ισορροπία της ρεαλιστικής καθαρότητας. Ο ικανότατος Αντώνης Χαλκιάς, αφού το έργο θα παιζόταν σε υπαίθριους χώρους, σχεδίασε μια αναγνωρίσιμη μεσογειακή εσωτερική αυλή του πρεσβυτέρου, ο Μανώλης Μανουσάκης (σε στίχους Γ. Καλατζόπουλου) έγραψε δυο-τρία σαν ιντερμέδια όμορφα τραγούδια και συνόδευε διακριτικά τις ερωτικές σκηνές. Ο Πέτρος Γάλλιας χορογράφησε ηθοποιούς όχι χορευτές, ορθώς, και ο Παντελής Πετράκης χωρίς εφέ φώτισε οικείους χώρους.

Χωρίς υπερβολή στη μίμηση

Ο Γιώργος Παρτσαλάκης (Καμίλο) είναι ο αμεσότερος αυτή τη στιγμή Έλληνας ηθοποιός, δεν λέω κωμικός ηθοποιός κι όχι διότι έχει παίξει έξοχα δραματικούς και τραγικούς ρόλους. Αλλά διότι παριστάνει Ανθρώπους, χωρίς υπερβολή στη μίμηση, χωρίς καμώματα, χωρίς «ύφος». Αν αυτό που μιμείται προκαλεί το γέλιο ή το κλάμα, είναι γελοίο ή επηρμένο, το εισπράττει ο θεατής ως μία από τις εκδοχές των ανθρωπίνων αντιφάσεων. Έτσι πίσω από το κωμικό συχνά ξεπηδάει η πίκρα, η μελαγχολία, η ειρωνεία, η άρνηση. Πίσω από το δραματικό παραφυλάει το παράδοξο, το μάταιο, το γελοίο, η φτήνια. Ο Παρτσαλάκης είναι ηθοποιός ανάσας. Εξηγούμαι. Συλλαμβάνει τον ρόλο αποκρυπτογραφώντας τις παύσεις του, τις ανάσες του, τα υπονοούμενά του. Στον «Δον Καμίλο» ήταν ένας άλλος παπάς από τον τύπο που είχε δοξάσει ο Φωτόπουλος. Εκείνος είχε έντονη την αίσθηση της ειρωνείας, ο Παρτσαλάκης μια αίσθηση κατανόησης της ανθρωπίνης ματαιοδοξίας.

Ο Πεπόνε του Δαδινόπουλου, παιγμένος με οίστρο και φιλοπαίγμονα διάθεση, απάλυνε τα σύνδρομα της εποχής συγγραφής.

Ο Μανώλης Σορμαίνης (συντηρητικός κομματάρης) είχε τη στόφα του ρόλου που ζητούσε τύπο εκβιαστή, λεχρίτη, γλειφτή, μικροπατεώνα, κλεπταποδόχου κ.τ.λ.

Ο Χρήστος Μπίρος (Καρδινάλιος) έξοχη καρικατούρα γλοιώδους, αρχολίπαρου βολεψάκια, τυραννίσκου, θεομπαίκτη.

Ο Στέλιος Καλαθάς (Μάριος) ωραία παρουσία ζεν πρεμιέ με ευκολίες και σκηνική άνεση.

Η Δ. Ψαρροπούλου λίγο υπερβολική αλλά δεν την βοηθούσε και η ηλικία του ρόλου. Η Νεκταρία Γιαννουδάκη, άγνωστή μου έως τώρα ηθοποιός, ντάμα με κύρος και σκηνική γοητεία, ώριμη κοντράλτα φωνή και μετρημένη κίνηση. Καρικατούρα λίγο πρόχειρη ο Ιγνατιάδης. Η Αλεξάνδρα Καρακατσάνη, ηθοποιός με γκελ, έχει επαναπαυθεί, θαρρώ, λίγο στη μανιέρα της, αναγνωρίσιμη δίχως άλλο, αλλά επιφανειακή.

● Διαβάστε TA NEA με το ποντίκι όπως ακριβώς τυπώνονται στο χαρτί

e-mail:

Κωδικός:

ΕΙΣΟΔΟΣ

Εγγραφή νέου μέλους

● Αναζητήστε στα NEA

OK

Αναλυτική Αναζήτηση

● Ψηφίστε on-line

